

EL PRIMER CONGRÉS INTERNACIONAL DE LA LENGUA CATALANA. CELEBRACIÓ D'UNA CELEBRACIÓ

Maria Pilar PEREA
Universitat de Barcelona

1. INTRODUCCIÓ

El pedagog Joan Bardina Castarà va escriure a Antoni M. Alcover, en una carta del 5 de febrer de 1905, un mots allusius a l'acte que des del gener de 1904 es congriava: «Desde que vaig veurel proposar, ja fá mesos, lo del Congrès de Syntaxis, vaig capir la magnitud y la transcendencia de la vostra campanya, en la que hi tenim posadas tantas energías». En aquells moments el congrés era encara concebut a l'entorn de l'estudi de la sintaxi i en aquella etapa primerenca se'n dissenyava, no sense certes dificultats, l'estructura general. Va ser més endavant, un cop formades les diverses comissions que l'havien de regir –una comissió tècnica, una comissió econòmica, una comissió administrativa, un comitè executiu i dues comissions especials– que se n'ampliaren els horitzons i el seu abast s'estengué, a més dels estudis gramaticals, literaris, històrics i socials, al tractament d'aspectes culturals, tot adoptant en paral·lel unes clares actituds de defensa i de reivindicació de la llengua. En l'àmbit popular havia de ser –i ho fou–, «una repicada forta de campanes en favor de la llengua catalana», com el definí el famós lullista mallorquí Mateu Obrador.

Les paraules de Bardina, redactades molts mesos abans que el Congrès tingués lloc no reflecteixen la incertesa pel que fa al desenvolupament –recordem que, arran dels fets de *Cucut*,¹ s'hagué de traslladar-ne la celebració del mes de maig de 1906 a l'octubre d'aquell mateix any–, però sí que inclouen dos mots ben representatius que van caracteritzar l'acte: la «magnitud» i la «transcendència». Ara que la distància del temps permet d'avaluar-lo amb una certa objectivitat, ens valdrem d'aquests dos termes per fer-ne un petit repàs, des de les perspectives del passat («magnitud») i del present («transcendència»).

2. LA MAGNITUD DEL PRIMER CONGRÉS

Deixant de banda alguns comentaris sorneguers que encara avui com avui es poden sentir a l'entorn de la figura d'Antoni M. Alcover, és ben cert que els projectes que anà desenvolu-

1. Vegeu Santolaria (2005).

pant al llarg de la seva vida van prendre unes dimensions que devien superar sens dubte la concepció inicial –i en alguna ocasió el devien sorprendre a ell mateix–, però precisament per aquestes mesures desorbitades encara tenen actualment vigència i interès. Cal pensar solament en l'Obra del Diccionari o en l'*Aplech de rondalles mallorquines*, obviant-ne molts d'altres. I és indubtable que cal agrair a Alcover les seves empreses faraòniques per la ressonància que obtingueren en el seu moment i per l'actualitat que avui mantenen. A tot plegat cal afegir la presència del component d'intervenció col·lectiva, fet no gaire freqüent en l'època. No és l'obra d'un home sol; és l'obra d'un gestor que es vol envoltar d'una munió de col·laboradors i seguidors més o menys actius: els més de 1.500 col·laboradors o el més de 3.000 inscrits en el Congrés, sense oblidar la setantena llarga d'estudiosos que intervingueren en les diverses sessions del Congrés. I tampoc no és l'obra d'un director que espera que altres li facin la feina, per poder signar al capdamunt de l'obra acabada: ben al contrari, Alcover es posava al davant de tots, amb passió i entusiasme, amb tenacitat i esperit de sacrifici, per dur a bon terme les seves comeses.

La magnitud del Congrés, doncs, descansa en xifres, però també en la capacitat de mobilització social que Alcover tingué. El seu entusiasme, en un país cohibit per les pressions polítiques del moment,² amb una llengua perseguida, i alhora amb una voluntat fèrria de significar-se davant dels veïns espanyols i dels intel·lectuals estrangers, es va fer encomanadís, i això explica les subvencions generoses de l'Ajuntament i de la Diputació de Barcelona, el suport polític del conglomerat que s'havia forjat, el mes de maig d'aquell mateix any, conegut com a Solidaritat Catalana, la resposta dels intel·lectuals en el desenvolupament dels temes, la presència de congressistes, a més de principatins, de les Illes Balears, de València, del Rosselló i de l'Alguer, l'assistència d'estudiosos estrangers, que conferiren a l'acte un caràcter internacional, o la resposta de la premsa, que contribuï amb les seves campanyes a fomentar la participació ciutadana.

Noms ben acreditats consten en la llista d'organitzadors del Congrés: Antoni Rubió i Lluch, Jaume Massó i Torrents, Joaquim Casas-Carbó, Josep Pi Joan, Joan Alandí, Benet de Pomés i Pomar, Carles de Fortuny, Joan Rubió i Bellver, Emili Vallès o Jaume Algarra, i tots treballaren, segons la mesura de les seves forces, perquè l'esdeveniment fos una realitat.

Cal destacar la dimensió doble que el Congrés adoptà, equiparable als dos conceptes que solen definir la personalitat catalana: «el seny» i «la rauxa» –i que també són, sens dubte, extrapolables a la figura del promotor de l'acte. El seny es trasllada a les sessions acadèmiques; la rauxa, a les activitats culturals i participatives, de caràcter festiu, que van complementar l'esdeveniment. La rauxa també s'exemplifica en la sessió inaugural del Congrés, que tingué lloc el 13 d'octubre al Teatre Principal. Llegim una de les cròniques en aquest sentit, publicada l'endemà de la inauguració al *Poble Català*:

La mirada de l'espectador s'extenia joiosament per la sala, plena de claror, sobreixenta de públic, caldejada d'entusiasme. Les dames catalanes, les nostres dones hermosíssimes, hi estaven presentades brillantment. Les localitats eren insuficients pera enquir a la multitud que traspasà la portalada del Teatre Principal. Entre la concurrencia s'hi veïen les més distingides personalitats de la nostra capital y de les comarques catalanes. Els amichs se saludaven y s'estrenyien les mans y's deïen franques paraules d'alegria. Una remor febrosa ressonava en el local. Allí's rebia l'impressió d'un poble renaixent, aplegat per l'amor a la parla nacional, al verb robust de la seva ànima esperansada.

2. Vegeu Termes (1987: 71 i ss.) i Perea (2007: 18-21).

Al Palau de Belles Arts tingueren lloc les sessions acadèmiques, on es discutiren, entres temes de tipus literari, jurídic i educatiu, diverses qüestions relacionades amb l'estudi i la promoció de la llengua catalana, la resolució de les quals havia de conduir en últim terme a un procés de normativització de la llengua, i concretament a l'elaboració d'una gramàtica. Noms com els de Joaquim Ruyra, Pompeu Fabra, Joan Alcover, Joan Maragall, Miquel Costa i Llobera, Emili Vallès, Joaquim Miret i Sants o Teodor Llorente ressonaren en les diverses estances del Palau, on es llegiren i debateren els diferents temes i comunicacions. En aquest mateix edifici tingué lloc la primera Exposició Bibliogràfica dedicada al llibre català, que aplegà obres editades des de la Renaixença fins al 1906.

Les comissions, creades en els moments d'arrencada del Congrés i formades pels intel·lectuals més destacats del moment, vetllaren per l'organització de l'assemblea, la qual comptà amb cinc sessions ordinàries que es desenvoluparen mitjançant les tres seccions en què el Congrés es va dividir: la secció filològico-històrica, la secció literària i la secció social-jurídica; hi participaren més de setanta ponents que desenvoluparen temes, oberts a la discussió, i comunicacions, la durada de les quals, segons l'aplicació d'una normativa estricta, no podia sobrepassar els 15 minuts. Totes dues formes de contribució es troben reunides en el llibre d'actes del Congrés, que veié la llum, gràcies a la dedicació d'Emili Vallès, l'any 1908. El volum inclou també les votacions que mereixerien cadascuna de les impugnacions que es feren als diversos temes presentats.

Els actes culturals complementaris a les sessions científiques, vinculats a «la rauxa», prengueren un caràcter plenament festiu: la «Garden Party», una festa a l'aire lliure que tingué lloc al Parc Güell, la representació teatral que escenificava obres de diverses èpoques del teatre català, la Festa de la Música Popular Catalana, organitzada per l'Orfeó Català, el banquet d'honor en obsequi dels congressistes, la làpida que es descobrí en honor de Mossèn Cinto Verdaguer, el poeta més acostat al poble català, o les excursions que, per cloure el Congrés, es dugueren a terme a Vic, Ripoll, Poblet, Vilanova i la Geltrú i Sitges.

El Congrés es tancà, el 18 d'octubre, amb la sessió de clausura a l'Ateneu Barcelonès, en la qual el poeta Joan Alcover va pronunciar un discurs en la recepció final. En aquest text, com s'evidencia en la mostra següent, es reflecteixen els sentiments d'admiració i gratitud que en aquells moments la figura d'Alcover, promotor de l'acte, despertava:

Som venguts seguint l'home de cor, l'home de fé, l'home de voluntat, que's lleva abans de l'auba y encén el llum y escorcolla sos papers y cataloga ses cèdules; pren el bastó de viatge y recorre plans y viles y montanyes, predicant com un missioner, libant com una abella, de flor en flor, tota la brostada viva del llenguatge, y entrega lo millor de sa vida, hora per hora, estella per estella, a la foguerada que iillumina els horitzonts de la mentalitat catalana...

Era ben difícil de preveure que aquesta actitud, força general, però certament no compartida de manera absoluta,³ es modifiqués amb el pas del temps fins a arribar a la concepció d'home «bosquerol» i «rústic». Com que les coses no solen variar, de cop, de blanc a negre, és pot intuir –amb ben poc marge d'error– que existí una forta campanya de desacreditació pública del manacorí, la qual tingué, malauradament, efectes a llarg termini.

També era difícil de conjecturar les conseqüències –la transcendència– del Congrés, com ho indica el periodista Ramon Domènech Perés, el 18 d'octubre, en les pàgines del *Diario de Barcelona*:

3. Vegeu Perea (2007: 181-187).

No es fácil prever desde ahora toda la influencia que este Congreso pueda tener en el porvenir de la lengua catalana, en el de su literatura y en la solución de los arduos problemas que se discuten en la sección jurídico-social. Desde luego puede decirse, sin embargo, que aparte de haber sido un cambio de ideas y de impresiones entre distintas personalidades que un interés y un entusiasmo comunes han reunido, algo puede influir por sus conclusiones en marcar rutas bien determinadas, en impedir que se pierdan ó desvíen innumerables esfuerzos aislados.

Provarem d'explicitar-ne les conseqüències en l'apartat següent.

3. LA TRANSCENDÈNCIA DEL PRIMER CONGRÉS

És indubtable que el congrés contribuí a la renaixença lingüística del català no sols en l'àmbit literari sinó també en els usos socials. Fem-nos ressò de l'article «El Congrès de la llengua catalana», publicat el 15 d'octubre del 1906 a *La Nació Catalana*, on es commina a la retolació en català:

El primer Congrès Internacional de la Llengua Catalana que s'està celebrant aquests dies deu fer sentit sos efectes més immediats en el comerç de nostra terra. [...] Des d'ara podrà considerar-se com un renegat i mal català (puix no es podrà al·legar ignorància) tot comerciant d'aquesta terra que no posi en català sos anuncis, i per tal motiu se farà ben mereixedor de l'hostilitat del públic: el menyspreu, la burla, la competència, i fins lo conegut sistema del BOYCOTTAGE, consistent en negar-se a comprar en llurs establiments, són els medis de que es pot valer el poble pera ensenyar de respectar els drets de la llengua catalana.

No és difícil de localitzar el conjunt d'articles que, amb un to més o menys abrandat, es feren ressò, en la premsa local i estrangera, de la crònica i de les consecucions més rellevants de l'acte.

D'altra banda, malgrat que el Congrès no impulsà, almenys de manera immediata, la redacció de la desitjada gramàtica, sí que endegà les tasques de depuració, fixació i conreu de la llengua. I fou també el detonant que impulsà Enric Prat de la Riba a materialitzar, l'any següent, en forma d'institucions, dues necessitats de què es trobava mancada la societat catalana: l'Institut d'Estudis Catalans i la Biblioteca de Catalunya, i, des d'aquestes plataformes, es promogueren un bon nombre d'iniciatives culturals i filològiques. També cal considerar la influència que el l'esdeveniment tingué en la potenciació dels contactes amb els estudiosos d'universitats estrangeres.

Celebrat el l'acte, i esvaït el ressò mediàtic que se'n va derivar, existeix poca bibliografia centrada en aquest esdeveniment fins a la celebració del Segon Congrès Internacional de la Llengua Catalana, l'any 1886. En parlà Francesc de B. Moll en la biografia que publicà l'any 1962, *Un home de combat*, del seu mestre, i es poden trobar referències escadusseres en publicacions que feien al·lusió indirecta, tot desenvolupant un altra temàtica, de l'acte en qüestió.

La celebració del Segon Congrès no suposà, però, una revisió dels objectius que es van aconseguir en el Primer, però implicà, d'una banda, la reedició facsímil de les actes del Congrès i, d'una altra, un any abans, la publicació de la compilació d'articles centrats en la figura del promotor i president de l'acte del 1906 que en féu Josep Massot i Muntaner.

Si el 1987, en el volum IX de la *Història de la literatura catalana*, Josep Murgades indicava que «no n'existeix encara cap estudi seriós» (p. 44), el 1993 Joan Martí i Castell publicà

dos treballs sobre la significació sociolingüística de l'acte, «El primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana: significació sociolingüística», i «The First International Catalan Language Congress, Barcelona, 13-18 octubre 1906», aparegut a *The Earliest Stage of Language Planning. The «First Congress» Phenomenon*, editat per Joshua A. Fishman. Aquell mateix 1993, Antoni M. Badia i Margarit, publicà en la miscel·lània d'homenatge a Jordi Carbonell, l'article «El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana com a precedent de la normativa composicional». I aquí es clouen les referències directes al Congrés.

Acostumats a la commemoració de les efemèrides en xifres rodones, s'ha hagut d'esperar l'arribada del 2006 per commemorar l'acte que s'esdevingué ara fa una mica més d'un segle i que tingué, com s'ha dit, una transcendència important en la gestació d'iniciatives posteriors vinculades amb la renaixença lingüística i institucional de la llengua catalana. Un objectiu secundari de la celebració, però no menys important, ha estat retre homenatge a Antoni M. Alcover, de vegades el gran oblidat quan es parla d'aquest acte i de les persones que hi van participar.

Tres han estat les línies d'acció que s'han desenvolupat durant l'efemèride per reviuir i actualitzar el paper que tingué l'assemblea científica a començament del segle xx que permeten de valorar des de perspectives diferents com aquesta commemoració va afectar la societat del seu temps o pot afectar la societat actual: a) l'organització d'exposicions sobre el Congrés; b) les sèries de conferències i jornades acadèmiques i divulgadores que se succeïren durant l'any 2006; i c) les publicacions derivades de la celebració del centenari.

3.1. LES EXPOSICIONS (ITINERANTS) I EL CATÀLEG DEL CONGRÉS

Adoptant el tarannà alcoverià de participació col·lectiva, la Biblioteca de Catalunya, la Institució de les Lletres Catalanes, l'Institut d'Estudis Baleàrics, l'Institut d'Estudis Catalans, la Fundació Pública Antoni M. Alcover de Manacor, Octubre Centre de Cultura Contemporània de València i la Universitat de Girona van organitzar una exposició dedicada al Centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Aquesta petita exposició, inaugurada en primer lloc a l'Espai Zero de la Biblioteca de Catalunya, va ser summament maleable, atès que es va poder desdoblbar i desplaçar a diversos indrets entre els mesos d'octubre de 2006 i de maig de 2007, tot adaptant-se a les particularitats dels llocs que l'allotjaven: la Fundació Pública Antoni M. Alcover de Manacor, l'Edifici de Sa Riera de Palma de Mallorca, l'Ateneu de Maó i Octubre Centre de Cultura Contemporània. En cadascun de les seus es va destinar un nou àmbit per donar compte del paper que hi tingueren els col·laboradors d'aquells indrets (en concret, els mallorquins, els menorquins i els valencians). L'exposició es va beneficiar del llegat de Jaume Massó i Torrents, dels materials del Fons Joaquim Miret i Sants i de la Col·lecció d'autògrafs Ramon Borràs, que la Biblioteca de Catalunya custodia, com també dels documents que, dedicats al Congrés, l'Arxiu del Regne de Mallorca atresora; i, en aquest sentit, va presentar tot un ric material documental, que incloïa fragments d'epistolaris, discursos, circulars, postals, invitacions o insígnies. Com a material complementari es va fer un audiovisual que es projectà paral·lelament en les diverses seus de les exposicions.

Maria Pilar Perea, comissària de l'exposició, tingué cura també del catàleg que l'acompanyava, que mostra la trajectòria que el Congrés va seguir des de la gestació fins a la celebració multitudinària. Per aquest motiu, el volum, com la mateixa exposició, es va dividir en tres grans àmbits: la fase preparatòria, que incloïa la gestació, la preparació i l'organització de l'esdeveniment; la fase executòria, que se centrà en l'esdeveniment i en els congressistes que hi van participar, com també en tots els actes laterals que s'hi desenvoluparen; i la fase de ressonància, que prengué en consideració el considerable ressò periodístic que l'acte despertà.

Els apartats es van il·lustrar mitjançant la nombrosa documentació gràfica que s'ha conservat sobre el Congrés com també mitjançant la veu d'Alcover, que es va extreure fragmentàriament de la «Crònica del Congrés de la llengua catalana», que ell mateix va publicar en els volums II i III del seu *Bolletí del Diccionari*.

En paral·lel, i també de caràcter itinerant, la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, mitjançant la Direcció General de Política Lingüística, va commemorar el centenari del Congrés fent una exposició de caràcter didàctic en forma de plafons explicatius concebuda perquè fos visitada pels centres escolars.

3.2. LES CONFERÈNCIES I LES ACTIVITATS ACADÈMIQUES I DIVULGADORES

Per bé que el 2007 l'Institut d'Estudis Catalans celebra el centenari de la seva fundació, la institució va anticipar-se un any per commemorar l'acte que n'impulsà la fundació. Per aquesta raó organitzà un cicle de conferències amb l'objectiu de subratllar la importància històrica i sociocultural del Congrés i la pervivència de les seves idees. Les conferències no es pronunciaren sols a Barcelona sinó que es repetiren a altres seus de l'Institut. Heus ací el programa: Aina Moll, «Antoni M. Alcover i el Congrés»; Joan Solà, «Pompeu Fabra abans i després del Congrés»; A. M. Badia i Margarit, «Els romanistes abans i després del Congrés»; Vicent Pitarch, «Els valencians i el Congrés»; Carles Miralles, «Els escriptors i el Congrés»; Mila Segarra, «Envers la planificació del Corpus»; Joan Martí i Castell, «Envers la planificació de l'estatus».

Com que una mateixa realitat es pot veure de moltes maneres, la celebració del centenari del Congrés també va merèixer una sessió acadèmica, el dia 18 d'octubre, a la Universitat de Barcelona, que es repetí, els dies 19 i 20, amb certes modificacions, a la Universitat Jaume I de Castelló. Les ponències, que es van publicar el desembre d'aquell mateix any, a cura de Germà Colón i de Maria Pilar Perea, s'apleguen sota el títol: *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Reflexos i projeccions*, i reuneixen els textos dels nou conferenciants que, des d'òptiques diferents, van estudiar el fenomen i les diverses implicacions que va tenir, com es pot veure en el sumari del volum: Josep Murgades, «(Con)textos d'un text: el del Primer Congrés de la Llengua»; Maria Pilar Perea; «El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana: Una visió des de dins»; Germà Colón, «Notes sobre la llengua l'any 1906»; Antoni Ferrando, «El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906): Repercussions al País Valencià»; Lluís Gimeno Betí, «El Primer Congrés i València: la intervenció morfològica del Pare Fullana»; Pilar García Mouton, «El desarrollo de la cartografía lingüística en la Península Ibérica a partir de la propuesta de Bernhard Schädel»; Inés Fernández-Ordóñez, «Contribuciones de Ramón Menéndez Pidal al estudio del catalán: Del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana al Atlas Lingüístico de la Península Ibérica»; Sebastià Bonet, «Les aportacions de Pompeu Fabra al Primer Congrés», Magdalena Gelabert, «La Fundació Pública Antoni M. Alcover».

A Manacor, poble nadiu d'Alcover, el Patronat de l'Escola Municipal de Mallorca i la Fundació Pública Antoni M. Alcover organitzaren un curs «L'any 1906 i el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana», que acollí diverses conferències centrades no sols en l'acte sinó en el rerefons històric que l'envoltà, com també en altres activitats que el president del congrés va desenvolupar el mateix 1906. D'altra banda, Caterina Valriu va organitzar dues sessions molt participatives dedicades a fer conèixer sobre el terreny les principals rutes alcoverianes. Aquests itineraris s'englobaren sota el títol «De Santa Cirga a la Seu: l'entorn i els paisatges d'Antoni M. Alcover». Les conferències, juntament amb les rutes esmentades, s'han

publicat en la col·lecció Papers de sa Torre de Manacor: «Antoni M. Alcover i la societat del seu temps: la gestació del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» (Maria Pilar Perea); «1906, l'any dels miracles» (Gabriel Janer Manila); «L'eixida del 1906 de Mn. Alcover i Bernhard Schädel» (Gabriel Barceló Bover); «La participació dels balears al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» (Joan Veny); «L'aportació dels participants estrangers al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» (Jaume Corbera); «Què va ser el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana?» (Joan Miralles); «Sentit i transcendència social i cultural del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» (Magdalena Gelabert).

En darrer terme, i per tancar la sèrie de conferències dedicades al Congrés, el mes de maig de 2007 s'hi dedicà una jornada acadèmica a València amb el títol *La reivindicació de la presència internacional de la llengua catalana (1906-2006)*, que tingué lloc a Octubre Centre de Cultura Contemporània. El programa comprenia dues parts: en la primera, *Les realitzacions del Congrés*, es van pronunciar les conferències següents («La gestació del Primer Congrés» (Maria Pilar Perea), «Antoni M. Alcover i la participació balear» (Joan Veny); «Aspectes lingüístics discutits en les sessions del Congrés» (Germà Colón); «El Congrés i el post-Congrés entre els valencians» (Antoni Ferrando); «Noves aportacions sobre la presència valenciana al Congrés» (Rafael Roca); en la segona part, amb el títol *Els reptes del futur*, es desenvoluparen els temes següents: «La presència del català en el concert plurilingüe internacional» (Antoni Mir); «Les Bones Pràctiques: una eina al servei de les llengües minoritzades» (Mercè Solé); «Escola valenciana i multilingüisme» (Diego Gómez).

Atès que aquesta enumeració no té un caràcter exhaustiu, no s'expliciten les diverses xerrades individuals de caràcter divulgador que es feren en diverses localitats per donar a conèixer el Congrés a un públic més ampli.

3.2. LES PUBLICACIONS

Ja s'ha vist que d'algunes de les sèries de conferències que s'han esmentat més amunt se n'ha fet la publicació de manera immediata. La commemoració del Congrés ha suscitat també altres publicacions de caràcter monogràfic que s'han editat al llarg del període del centenari.

Gairebé de manera paral·lela a l'exposició que, sobre el Congrés, es féu a Palma de Mallorca el mes d'octubre de 2006 es publicà el número monogràfic que la revista *Estudis Balearics* hi dedicà. Aquest volum doble inclou 26 articles que constitueixen el fruit de la participació de 28 col·laboradors i serveix per oferir llum nova, mitjançant el desplegament d'enfocaments múltiples, a la significació i al valor de l'acte. Les intervencions en aquest volum es divideixen, de manera genèrica, en dos grans grups: les que fan referència estricta a l'acte científic i les que, de manera indirecta, hi al·ludeixen, fent un èmfasi especial en les conseqüències i en la rellevància que aquestes han anat adquirint amb el pas dels anys.

En el primer grup hi encaixen els títols següents: «Les contribucions lingüístiques al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana: *planificació de corpus* versus *planificació d'estatus*» (Joan Julià); «Sobre el nom i la unitat de la llengua i sobre la uniformitat del català escrit, a propòsit del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» (Mila Segarra); «La nostra reyna i la nostra mare: La llengua catalana en els discursos inaugurals del Primer Congrés» (Maria Reina Bastardas i Beatrice Schmid); «Els impulsors de la creació del llenguatge científic català modern i el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» (Joan March Noguera); «Dones, al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana? Notes a partir del setmanari Or y Grana» (Neus Real); «Lectura comentada de la comunicació de

Bernhard Schädel al Congrés de la llengua» (Antoni M. Badia i Margarit); «La preparació del primer Congrés a la llum de les cartes de Josep Pijoan» (Maria Pilar Perea); «La participació dels balears en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» (Joan Veny); «El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana a la premsa mallorquina» (Antoni I. Alomar); «L'aportació de Joan Alcover al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana» (M. Antònia Perelló Femenia); «Gabriel Alomar i el Congrés Internacional» (Pere Rosselló Bover); «Una comunicació menorquina al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana: "Poesia popular menorquina", de Cosme Parpal i Marquès» (Joan F. López Casasnovas); «La comunicació de Vicent Serra al Congrés de 1906 com a represa de la prosa catalana culta a Eivissa» (Isidor Mari); «Els valencians i el valencià al primer congrés internacional de la llengua catalana (1906)» (Antoni Ferrando); «L'aportació a la llengua de Francesc Carreres Linyana (1882-1919), participant en el Primer Congrés de la Llengua Catalana de 1906» (Emili Casanova); «L'aportació lingüística de mossèn Joaquim Garcia Girona al registre literari de la llengua catalana» (Lluís Gimeno Betí); «L'Alguer al Primer Congrés Internacional de la Llengua catalana: Joan Palomba i Antoni Ciuffo» (Rafael Caria); «La percepció sociolingüística de la Franja a partir del Primer Congrés» (Ramon Sistac); «L'Aragó catalanòfon entre el Primer Congrés (1906) i el segon (1986)» (d'Hèctor Moret i Artur Quintana).

Al segon grup pertanyen els articles següents: «Mallorquí *escarada* i *estallar*. A propòsit del diatopisme *escar* versus *estall*» (Germà Colón); «La formació de mots des del congrés de 1906» (Jordi Bruguera); «*Artrutx / Altrutx*, un lloc elevat i no uns horts» (Cosme Aguiló); «El Congrés de 1906, els clàssics i l'edició de textos catalans antics» (Tomàs Martínez Romero); «Els congressistes viatgen a Grècia» (Jaume Pòrtulas); «Fantasia grotesca i carnalització del llenguatge a les *Rondalles Mallorquines* d'en Jordi des Racó» (Gabriel Janer Manila); «La llengua a la *Lletra de Convit*» (Elisabet Cantallops Perelló).

Dues altres publicacions de caràcter monogràfic sobre diversos aspectes del Congrés foren a càrrec de Maria Pilar Perea i les edità l'Institut d'Estudis Balearics.

El primer volum, amb el títol *La participació de les Illes Balears al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, constitueix la reproducció dels temes i comunicacions que els congressistes insulars hi van presentar. En un apartat preliminar s'hi examinen tres aspectes. En primer lloc, la preponderància numèrica de la representació balear al Congrés, especialment dels inscrits procedents de Mallorca: un total de 197 congressistes balears inscrits, sobre els 3088 globals, xifra sols superada pel milenar llarg que procedia de Barcelona; 3 congressistes mallorquins (sobre 17) que van presentar temes; i 14 congressistes balears (sobre 42) que van presentar comunicacions. En segon lloc, mitjançant l'epistolari que Alcover va rebre durant aquell període, s'analitzen els preparatius del Congrés des de la perspectiva balear. Les cartes contenen també informacions molt il·lustratives sobre el tercer punt estudiat, el desenvolupament del Congrés.

El segon volum dedicat al Congrés, amb el títol *Llums i ombres en el Primer Congrés de la Llengua Catalana (1906). La resposta dels intel·lectuals*, es proposa de descobrir-ne aspectes desconeguts mitjançant l'estudi del ric epistolari que Alcover va rebre dels intel·lectuals més sobresortints del moment durant els tres períodes que conformaren el Congrés: la preparació, l'execució i la ressonància. Són 22 els corresponals que s'estudien en el llibre (Joan Alandí, Jaume Algarra, Eudald Canibell, Joaquim Casas-Carbó, Jaume Massó i Torrents, Joan Rubió i Bellver, Antoni Rubió i Lluch, Emili Vallès, Ignasi Casanovas, Pompeu Fabra, Marià Grandia, Joan Maragall, Jaume Nonell, Enric Prat de la Riba, Josep Carner, Joan Lluís Estelrich, Johannes Fastenrath, Antoni Frates, Josep Gudiol, Narcís Oller, Feliu Sardà i Salvany i Rossend Serra i Pagès), seleccionats d'acord amb tres criteris: a) que haguessin fet part d'alguna de les comissions organitzadores del Congrés; b) que haguessin participat en el Congrés

d'una manera activa, desenvolupant-hi un tema o una comunicació o aportant-lo posteriorment per al llibre d'actes; i c) que, sense haver-hi participat, demostrassin una determinada actitud, positiva o negativa, que fos representativa d'un estat d'opinió fins a un cert punt generalitzable. Els documents editats són 156 i la lectura del conjunt permet d'arribar, entre altres, a diverses conclusions relacionades amb la pluralitat de tendències ideològiques i polítiques dels participants de Congrés, amb el caràcter polític que aquest adoptà, malgrat que no era la pretensió dels organitzadors, amb la presència destacable de l'estament religiós o amb l'inici de les relacions contraposades entre Fabra i Alcover.

I encara, dins l'any 2007 veurà la llum el tercer volum de les *Obres Completes* d'Antoni M. Alcover, a cura de Maria Pilar Perea i editat per l'Editorial Moll, que se centra exclusivament en l'Obra del Congrés.

4. CONCLUSIONS

Aquesta ha estat una mostra de les diverses celebracions que la commemoració del centenari del Congrés suscità. El ressò social va ésser considerable i el nombre d'estudis que la revisió de l'acte, vist des de diverses òptiques, va motivar fou notable. Tot plegat ha fornit un coneixement més profund d'aquest acte cabdal per a la llengua catalana, que fou útil per impulsar-ne els estudis, per fomentar moltes accions en defensa de la llengua i per promoure el respecte i l'atenció dels filòlegs estrangers. Esperem que també serveixi per empènyer, amb la perspectiva del segle XXI, noves accions d'impuls de l'ús social i científic de la llengua.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCOVER, Antoni M. (2007): *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Obres completes*. Volum III. A cura de Maria Pilar Perea. Mallorca: Editorial Moll (en premsa).
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1993): «El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana com a precedent de la normativa composicional». *Estudis de llengua i literatura catalanes XXVII* (Miscel·lània Jordi Carbonell). Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 171-185 [reeditat a *Moments clau de la història de la llengua catalana*, València: Universitat de València, 2004, 501-516].
- COLÓN, Germà / PEREA, Maria Pilar (ed.) (2006d): *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Reflexos i projeccions*. Barcelona: PPU.
- MARTÍ I CASTELL, Joan (1993): «The First International Catalan Language Congress, Barcelona, 13-18 octubre 1906». FISHMAN, Joshua A. (ed.): *The Earliest Stage of Language Planning. The «First Congress» Phenomenon*. Contributions to the Sociology of Language, 65. Berlín; New York: Mouton de Gruyter.
- (1993) *El Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Significació sociolingüística. Discurs llegit en la sessió inaugural del curs 1993-1994*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- MASSOT, Josep (1985): *Antoni M. Alcover i la llengua catalana*. Barcelona: Abadia de Montserrat; Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana.

- MOLL, Francesc de B. Moll (1962): *Un home de combat*. Palma de Mallorca: Moll [Reeditat a *Mossèn Alcover i l'Obra del Diccionari. Obres completes*. Vol. I. A cura de Maria Pilar Perea. Mallorca: Moll, 2004].
- PEREA, Maria Pilar (2006a): *El Centenari del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya. [1a reedició, 2007].
- (2006b): *La Participació de les Illes Balears al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Baleàrics.
 - (coord.) (2006c) *Estudis Baleàrics*, 82/83.
 - (2007a): *Llums i ombres en el Primer Congrés de la Llengua Catalana (1906). La resposta dels intel·lectuals*. Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Baleàrics.
 - (coord.) (2007b): *L'any 1906 i el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Palma de Mallorca: Papers de Sa Torre.
- TERMES, Josep (1987): «El predomini de la Lliga Regionalista (1898-1917)». VILAR, Pierre (dir.): *Història de Catalunya, De la Revolució de setembre a la fi de la guerra civil (1868-1932)*. Vol. VI. Barcelona: Edicions 62, 155-261.
- SANTOLARIA, Francesc (2005): *El Banquet de la Victòria i els Fets de ¡Cu-Cut!*. Barcelona: Meteora.